

Bromstensgluggen

– underlag för detaljplan

Rapport 2021:142
Arkeologisk utredning, etapp 2

Stockholms län, Uppland, Stockholms kommun,
Spånga socken, fastighet Bromsten 9:2,
fornlämning L2018:164

John Hamilton

Bromstensgluggen – underlag för detaljplan

Rapport 2021:142
Arkeologisk utredning, etapp 2

Stockholms län, Uppland, Stockholms kommun,
Spånga socken, fastighet Bromsten 9:2,
fornlämning L2018:164

Dnr 511-00590-2021

John Hamilton

Arkeologerna

Statens historiska museer

Våra kontor

Linköping

Lund

Möndal

Stockholm

Uppsala

Kontakt

010-480 80 00

info@arkeologerna.com

foramn.efternamn@arkeologerna.com

www.arkeologerna.com

Arkeologerna

Statens historiska museer

Rapport 2021:142

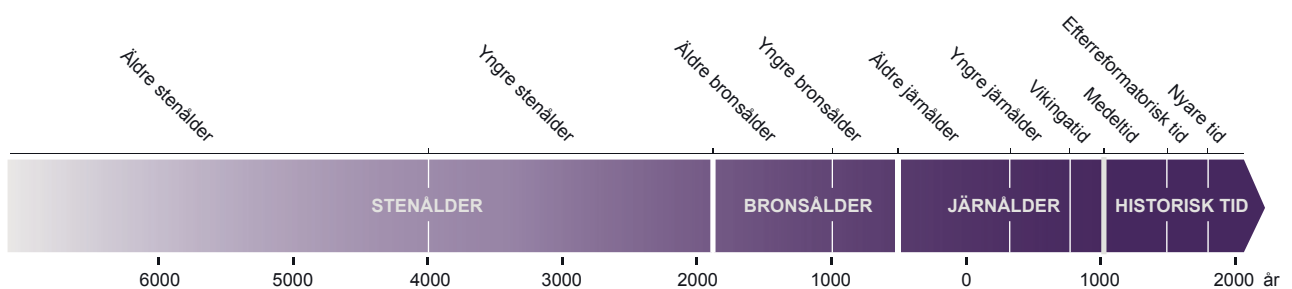
Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Tryck/utskrift: Åtta.45 Tryckeri AB, 2021

Innehåll

Inledning	6
Bakgrund	6
Tolkning av områdets fornlämningsbild	6
Objekt 17	7
Objekt 18	7
Objekt 19	7
Förväntat resultat	7
Metod och genomförande	7
Resultat	8
Måluppfyllelse	8
Referenser	8
Administrativa uppgifter	9
Bilaga. Schakttabell	10

Stockholms stad planerar att exploatera ett grönområde inom fastigheten Bromsten 9:2. Inom området fanns tre möjliga boplatslägen. Arkeologerna, Statens historiska museer har tilldelats uppdraget att utföra en arkeologisk utredning, etapp 2, för att avgöra om dessa lägen innehöll fornlämningsindikationer. Utredningen har resulterat i att boplatslägena kunde avföras på grund av att området var kraftigt utfyllt och markplanerat under 1900-talet.

Inledning

Stockholms stad planerar att exploatera ett grönområde inom fastigheten Bromsten 9:2 som ligger intill, väster om Ulvsundaleden (figur 1 och 2). Länsstyrelsen i Stockholms län har därför beslutat att en arkeologisk utredning enligt 2 kap 11§ kulturmiljölagen (1988:950) ska utföras. Länsstyrelsen tilldelade Arkeologerna, Statens historiska museer uppdraget att utföra den arkeologiska utredningen, i enlighet med ett förfrågningsunderlag och en undersökningsplan.

Bakgrund

Inom området utfördes en arkeologisk utredning, etapp 1 under hösten 2018, då tre möjliga boplatslägen nyregistrerades (Hamilton 2018). De fick vid det tillfället beteckningarna objekt 17, 18 och 19, som kommer att användas även i denna rapport. De låg då i östra delen av ett utredningsområde med en vidare utsträckning västerut.

Området ligger historiskt sett inom byn Rissnes ägor. Bytomten låg några hundra meter öster om utredningsområdena. Boplatslägena ligger i nära anslutning till gravfält från järnåldern. Nordöst om utredningsområdena har ett av gravfälten (L2013:1454) undersökts och borttagits 2010. Gravfältet innehöll begravningar enligt tidigkristet gravskick och har daterats till vikingatid. I norr ligger gravfältet L2014:8294, ett magnifikt höggravfält, som även innehåller ett flertal flacka stensättningar. Mellan objekten 17 och 18 ligger gravfältet L2014:8108, 35×35 meter stort och bestående av tio stensättningar.

Tolkning av områdets fornlämningsbild

Miljön närmast utredningsobjekten utgör ett sammanhängande bevarat utsnitt av Rissne ägor. Gravfälten indikerar att Rissne varit bebyggt under åtminstone yngre järnåldern. De stora högarna på gravfältet L2014:8294 pekar en närvaro i området av en samhällselit under någon del av järnåldern (Hamilton 2018). Bebyggelsen kan ha flyttat inom området under järnålder–medeltid för att senare under medeltid–tidig modern tid stabiliseras inom eller i anslutning till den historiskt kända bytomten.

Objekt 17

Objekt 17 var 180×90 meter stort (VNV–ÖSÖ). Ytan bestod av en gräsbeväxt sydöstsluttning med ställvis uppstickande flacka berg-hällar, varav några delvis är täckta av påförda odlingsstenar. Området avgränsas av ojämn moränmark i norr. Nedanför sluttningen i sydöst vidtar sankta partier intill ett mindre vattendrag.

Objekt 18

Objekt 18 var 100×65 meter stort (VNV–ÖSÖ). I övre delen av en sydöstvänd sluttning kunde terrasskanter noteras vid den tidigare utredningen, etapp 1 (L2018:164). Området består huvudsakligen av en stenfri, öppen gräsbevuxen östsluttning.

Objekt 19

Objekt 19 var 125×50 meter stort (VNV–ÖSÖ). Området ligger relativt lågt i terrängen, 100–200 meter sydväst om Rissne bytomt/gårdstomt enligt historiska kartor.

Förväntat resultat

Boplatslägena objekt 17 och 18 förväntades bestå av nedgrävda boplatsanläggningar såsom stolphål, härdar och gropar. Vidare eftersöktes mindre ytor täckta av kulturlager. Inom objekt 18 var uppgiften att utreda om de terrasskanter som karterats möjligen kunde höra till en järnåldersboplats eller lämningar efter äldre odlingsverksamhet. Beträffande objekt 19 antogs att läget kunde ha varit lämpligt för verksamhet och aktiviteter i utkanten av en gårdsbebyggelse, så som vid en smedja eller liknande.

Metod och genomförande

Utredningsområdet hade en sammanlagd areal på 18 600 kvadratmeter. Området låg till större delen i öppen gräsbevuxen mark, på några ställen med inslag av buskar och sly. Sökschakt grävdes med grävmaskin och spreds ut över områdena, med vissa begränsningar inom objekt 18 som delvis var skogbevuxet. Schakten lades igen efter inmätning och dokumentation.

Vid objekt 19 befarades på förhand att det kunde bli svårt att bedöma karaktär och tidställning av eventuella bebyggelselämningar. Närhet till vägområde och sentida bebyggelse ökar risken för att markskador uppstått och/eller att dumpningar/övertäckning skett i senare tid. Här användes metalldetektering som en integrerad del i fältarbetet för att verifiera bedömningarna.

Metalldetekteringen utfördes systematiskt enligt en väl inarbetad metod (Lindberg & Lingström 2016). Grässvålen avlägsnades med maskin innan schakten detekterades i plan. Därefter metalldetekterades matjorden inom varje schakt i ett ytterligare skikt. För ändamålet användes en XP Deus och ansvarig för detekteringen var Magnus Lindberg. Signaler av annan metall än järn undersöktes till 100%, järnsignaler undersöktes emellertid i mindre omfattning. Det framkom inga metallfynd äldre än 1850. Merparten av materialet härrörde från 1900-talet.

Resultat

Utredningen resulterade i att de möjliga boplatslägena kunde avfärdas. För terrasseringarna L2018:164 har utredningsgrävningen medfört att lämningens status i KMR ändrats från möjlig fornlämning till kulturhistorisk lämning.

Sammanlagt grävdes 25 sökschakt utan fornlämningsindikation, vare sig i form av anläggningar eller fyndmaterial (se bilaga). Den undersökta ytan uppgår till 284 kvadratmeter (figur 3 och 4).

Områdena närmast Ulvsundaleden i öster var helt täckta av lager av byggnadsavfall av varierande tjocklek (figur 5). Avfallet var tilljämnat i ytan och täckt av ett skikt av gräsbeväxt matjord. De artificiella lagren har förändrat den ursprungliga topografin. Det innebär att antagandet om förhistoriska boplatslägen var baserat på en förändrad topografi som, visade det sig, inte hade nyttjats för bebyggelse i förhistorisk/äldre tid.

Vid objekt 18 fokuserades sökschaktningen på ytorna närmast de tre terrasseringarna (L2018:164). Den nordligaste av dessa bedöms nu vara en tidigare åkerkant där odlingsstenar lagts upp i en sträng närmast åkern. De övriga terrasseringarna har sannolikt ett samband med de stora vattenledningar som löper parallellt med dessa och som kan ha omformat topografin.

Måluppfyllelse

Arbetet har utförts i enlighet med undersökningsplanen. Markskador och recenta utfyllnader var mer omfattande än förväntat, men dessa omständigheter har kunnat hanteras och vägas in i utredningens resultat.

Referenser

- Hamilton, J. 2018. Nytt planerat programområde för Spångadalen. Arkeologisk utredning, etapp 1. Arkeologerna, Statens historiska museer. Rapport 2018:141. Stockholm.
- Lindberg, M. & Lingström, M. 2016. Systematisk metalledetektering inom exploateringsarkeologin. Fornvännen 111.

Administrativa uppgifter

KMR uppdragsnr: 202100862

Lst dnr: 431-21311-2021, beslutsdatum: 2021-06-22

Fornlämning: L2018:164

SHM dnr: 511-00590-2021

SHM projektnr: 720614784

Företagare: Exploateringskontoret, Stockholms kommun

Intrasisprojekt: A2021_093

Undersökningstid: 08–10 september 2021

Projektgrupp: John Hamilton och Magnus Lindberg

Underkonsulter: -

Exploateringsyta: 18 600 kvadratmeter

Undersökt yta: 245 kvadratmeter

Läge: Fastighetskartan, blad 65G 8GN SPÅNGA

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Dokumentationshandlingar: Analoga dokumentationshandlingar
förvaras i Statens historiska museers arkiv (SHM), Stockholm.

Digitala dokumentationshandlingar lagras tillsammans med
Intrasisdatabasen.

Fynd: Inga fynd.

Bilaga. Schakttabell

Intrasis Id	Objekt nr	Beskrivning	Djup (m)	Jordkaraktär botten	Area (kvm)
200	19	Fyllning av tegelbemängt rivningsavfall av sentida karaktär. Flackt västsluttande gräsmark.	0,6	Lera	8,5
204	19	Fyllning av kraftigt tegelbemängt rivningsavfall av sentida karaktär. Slybeväxt mark.	1	Lera	7,8
208	19	Fyllning av stenar och tegelavfall av sentida karaktär. Slybeväxt mark.	0,5	Lera	4,9
212	19	Fyllning av matjord med inslag av sentida byggavfall. Ställvis tunt sotlager i botten. Gräsmark.	0,2	Lera	15,4
216	19	Fyllning av tegelbemängt rivningsavfall av sentida karaktär, ställvis sotigt. Flackt nordvästsluttande gräsmark.	0,7	Lera	8,3
220	19	Fyllning av sten- och tegelavfall, i ytan täckt av grus. Fyllningen är djupare än en meter. Schaktet grävdes inte till naturlig botten. Slybeväxt mark.	1	-	6,6
224	19	Fyllning av stenar, sjok av asfalt och tegel. Grävningen avbröts då det var uppenbart att hela området är täckt av fyllnadsmassor. Västsluttande gräsmark.	0,8	-	16,7
228	18	Fyllning av lerhaltig matjord. Gräsbeväxt sydöstslutning.	0,25	Lera	11,7
233	18	Fyllning av matjord med enstaka stenar. Gräsbeväxt sydslutning.	0,2	Morän	22,6
252	18	Fyllning av matjord och enstaka markfasta stenar. Schaktet grävdes ovanpå en möjlig boplatsterrasskant. Avsaknad av boplatсанläggningar tyder på att terrasskanten utgör en äldre åkerbegränsning. Flackt sydsluttande lövskog.	0,4	Silt	11,7
300	17	Fyllning av matjord. Gräsbeväxt östslutning.	0,3	Lera	15,6
304	17	Fyllning av matjord. Gräsbeväxt östslutning.	0,4	Lera	9,7
308	18	Fyllning av matjord, mot botten kompakt. Sydöstsluttande sly/gräsbeväxt mark.	0,5	Lera	7,6
312	17	Fyllning av matjord. Sydöstsluttande gräsbeväxt mark.	0,4	Lera	17,4
408	17	Fyllning av matjord. Beläget i östsluttande stråk mellan uppstickande berghällar i norr och söder. Gräsbeväxt.	0,4	Lera	11,2
413	17	Fyllning av matjord. Gräsbeväxt.	0,4	Siltig lera	12,1
417	17	Fyllning av matjord. Gräsbeväxt.	0,4	Siltig lera	12,2
421	17	Fyllning av matjord. Gräsbeväxt.	0,4	Siltig lera	13,3
426	17	Fyllning av matjord. Gräsbeväxt sydöstslutning.	0,4	Lera	12,2
430	17	Fyllning av matjord. Gräsbeväxt sydslutning.	0,4	Lera	10,8
434	17	Fyllning av omrört moränliknande stenmaterial utan inblandning av recenta föremål eller avfallsmaterial. Sydöstsluttande gräsbeväxt mark.	0,5	Siltig morän	7,5
438	17	Fyllning av stenar och recent avfall. Ojämn botten med fyllning i fickor intill berghällar. Gräsbeväxt avsats i sydslutning.	0,7	Lera/berghäll	9,1
442	17	Mot botten finns ett ca 0,1 meter tjockt grusinblandat mörkgrått skikt, i övrigt matjord. Bottenskiktet avviker från övriga schakt inom området och genomsöktes efter någon form av kulturindikationer men utan resultat. Det bedömdes därför som naturligt. Östsluttande gräsbeväxt mark.	0,6	Lera	10,0
456	17	Fyllning av matjord. Östsluttande gräsbeväxt mark.	0,5	Lera	10,2
460	17	Fyllning av matjord. Östsluttande gräsbeväxt mark.	0,5	Lera	10,6

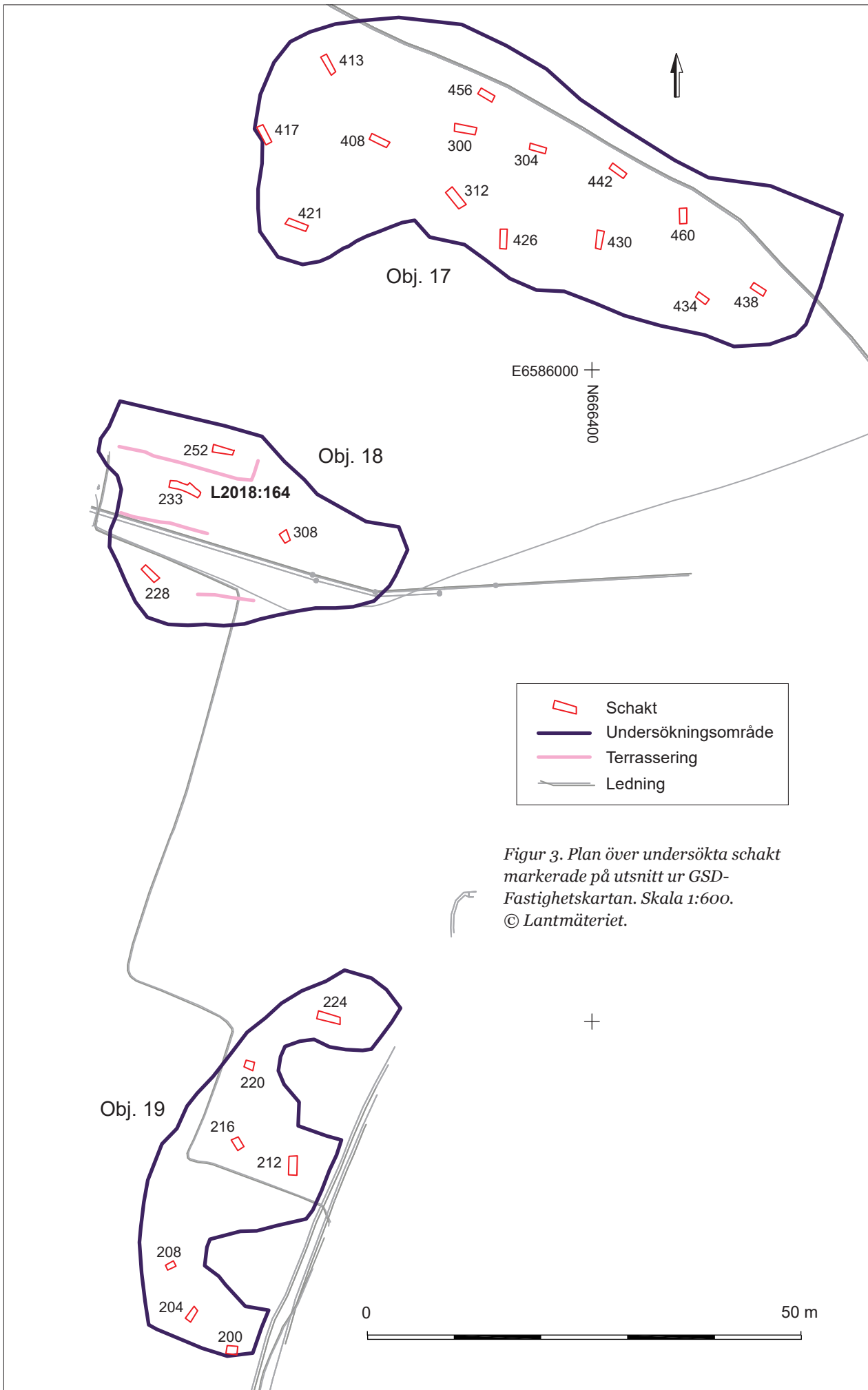
Figur 1. Läget för undersökningen markerat på utsnitt ur GSD-Terrängkartan, skala 1:50 000, och GSD-Översiktskartan. Lantmäteriet (CCO).

Figur 2. Utredningsområdet (lila markering) och närbelägna fornlämningar (enligt KMR) markerade på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:10 000. © Lantmäteriet.

Figur 3. Plan över undersökta schakt markerade på utsnitt ur GSD-Fastighetskartan. Skala 1:600. © Lantmäteriet.

Figur 4. Sökschaktning inom den västra delen av objekt 17 som utgör en plan yta mellan två gravfält. Bakom skogsbrynet i bild ligger höggravfältet L2014:8294. Foto: John Hamilton

Figur 5. Inom objekt 19 fanns tjocka tegelstensbemängda lager med byggavfall som täckte markytan. Magnus Lindberg metalldetekterar schaktets botten. Foto: John Hamilton.